

Kant u Hrvatskoj Istraživanja filozofije Immanuela Kanta u Institutu za filozofiju

Prvi trag o istraživanju filozofije Immanuela Kanta na Institutu za filozofiju imamo iz 1976. godine. Premda nije bio zaposlenik Instituta, Ante Pažanin je kao vanjski suradnik radio na temi *Kantova praktična filozofija i marksizam*, no čini se da to istraživanje nije rezultiralo objavom nekog znanstvenog rada.¹

Idući trag imamo iz 1983. godine, kad se u sklopu projekta *Razvoj marksizma i njegovi aktualni teorijski tokovi* radilo na usporedbi prirodne filozofije Ruđera Boškovića i Immanuela Kanta, a

»<u> okviru istraživanja recepcije Kantove filozofije krajem 18. stoljeća i početkom 19. stoljeća obrađeno je djelo Ivana Horvata *Declaratio infirmitatis fundamentorum operis Kantiani Kritik der reinen Vernunft*.«²

Dakle na Institutu za filozofiju se osim Kantove filozofije istraživala i recepcija njegovih nauka u djelima hrvatskih filozofa.

Nadalje na Institutu je od 20. do 21. ožujka 1984. godine održan simpozij *Kant danas* koji je organiziran u suradnji s Kulturnim i informativnim centrom SR Njemačke u Zagrebu i Austrijskim kulturnim institutom u Zagrebu. Povod za organiziranje simpozija bio je objavljivanje prvog prijevoda na hrvatski jezik Kantova djela *Kritika čistog uma*. Na simpoziju izlaganja su održali:

- Vladimir Filipović, »Kant na obnovljenom Sveučilištu u Zagrebu 1874.«
- Gerhard Funke, »Logik, Systematik, Architektonik, in der Transzendentalphilosophie Kants«
- Ante Pažanin, »Metafizika čudoređa kao Kantova praktična filozofija«
- Hans Georg Hoppe, »Synthesis und Kategorien: Kant und die moderne Erkenntnistheorie«

¹ Od osnutka Instituta za filozofiju 1967. pa sve do 1977. godine nije bilo neuobičajeno da se za rad na pojedinim »temama« zapošljavaju vanjski suradnici. Potpuna biografija Ante Pažanina nalazi se u članku Ana Pažanin, »Bio-bibliografija Ante Pažanina«, *Politička misao*, 47/3 (2010), pp. 138–150.

² Erna Banić-Pajnić, Zvonimir Čuljak, Mihaela Girardi-Karšulin, Stipe Kutleša, Ljerka Schiffler, Dario Škarica (ur.), *Institut za filozofiju 1967. – 2002.* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2002), p. 22.

- Franjo Zenko, »Kant u hrvatskoj filozofiji«
- Rudolf Malter, »Widerstandsrecht und Revolution bei Kant«
- Vanja Sutlić, »Kant i metafizika danas«
- F. Werner Veauthier, Zur Entwicklung des Apriori seit Kant«
- Damir Barbarić, »Uz 'Prvu analogiju iskustva'«
- Erich Heintel, »Transzendentaler Idealismus und empirischer Realismus bei Kant«.³

Od deset održanih izlaganja dva su se odnosila na recepciju Kanta u Hrvatskoj: »Kant na obnovljenom Sveučilištu u Zagrebu 1874.« i »Kant u hrvatskoj filozofiji«. Izlaganja sa simpozija objavljena su u institutskom časopisu *Godišnjak za povijest filozofije 2* (1984) koji je izlazio od 1983. do 1991. godine.

U sklopu simpozija *Filozofija i filodoksija* koji je održan na Institutu za filozofiju od 19. do 20. prosinca 2002. godine Slavica Juka održala je izlaganje naslovljeno »Znanje i vjerovanje u Kantovoj filozofiji«.

Od 5. do 6. studenoga 2004. godine na Institutu za filozofiju održan je simpozij *Kant – 200 godina poslije*. Članovi organizacijskog odbora bili su Damir Barbarić, Stipe Kutleša, Petar Šegedin i Jure Zovko. Na simpoziju su održana sljedeća izlaganja:

- Franjo Zenko, »Vladimir Filipovićs Beitrag zur Rezeption Kants in der kroatischen Philosophie«
- Günter Zöllner, »Aufklärung über Aufklärung: Kants Konzeption des selbstständigen, öffentlichen und gemeinschaftlichen Gebrauchs der Vernunft«
- Samir Arnautović, »Kants Frage nach der Metaphysik«
- Violetta L. Waibel, Antinomie der Freiheit, Antinomie der Teleologie. Ein Problem von gestern in der Kantischen Philosophie?«
- Jure Zovko, »Historisierung und Temporalisierung des Transcendentalen?«
- Branka Brujić, »Der Mensch als Zweck«
- Mladen Živković, »Zasnivanje slobode u Kantovoj *Kritici čistog uma*«
- Davor Ljubimir, »On Kant's Genealogy of Morality«
- Hans-Martin Gerlach: »'... das Volk ... die entscheidende Stimme habe, ob Krieg sein soll oder nicht.' Kants Friedensidee im historischen und aktuellen Kontext«
- Birgit Recki, »'An der Stelle [je]des anderen Denken.' Über die kommunikative Element der Vernunft«

³ Vidi: Ibid., 34.

- Stjepan Kušar, »Frieden auf Erden zwischen Wunschtraum und Aufgabe. Kants philosophischer Beitrag zur Friedensforschung«
- Reinhard Brandt, »Schön, Erhaben, nicht Häßlich. Überlegungen zur Entstehung und Systematik der Kantischen Theorie des ästhetischen Urteils. Eine Skizze«
- Marie-Élise Zovko, »Zweckmäßigkeit ohne Zweck: Unterwegs zu einer Ästhetik der Moral«
- Vladimir Premec, »Kantovo razumijevanje ukusa«
- Ivica Raguž, »Gebet und Kult bei Immanuel Kant«
- Herta Nagl-Docekal, »Eine rettende Aneignung? Zur zeitgenössischen Rezeption der Religionsphilosophie Kants«
- Hrvoje Lasić, »Kantova filozofija spoznaje u recepciji Mauricea Blondela«
- Srećko Kovač, »Kant from Gödel's Viewpoint«
- Bojan Borstner, »Two Things or Just One Thing But Two Kinds of Properties«
- Predrag Šustar, »Nomological and Transcendental Criteria for Scientific Laws«
- Igor Mikecin, »Hegels Kantkritik«
- Volker Gerhardt: Menschheit in meiner Person. Versuch über Kants kritische Ethik

Od 24. do 28. kolovoza 2014. godine u sklopu bilateralnog austrijsko-hrvatskog istraživačkog projekta čije su voditeljice bile Violetta V. Waibel i Marie-Élise Zovko Institut za filozofiju bio je suorganizator međunarodne konferencije *Einbildungskraft und Urteilskraft: Kant, Hegel und die Folgen / Imaginacija i moć suđenja: Kant, Hegel i posljedice*. Na ovoj konferenciji održano je šest izlaganja o Kantu:

- Jelena Ladisić Lisica, »The Role of Judgment in Becoming Virtuous in Kant«
- Željka Lilek Blaguš, »Kant and Hegel's View of Beauty and Morality«
- Johannes Epple, »Einbildungskraft und Ästhetische Idee in Beziehung auf begriffliche Erkenntnis bei Kant«
- Max Brinnich, »Die Zeit und das Urteil bei Kant und Levinas«
- Barbara Santini, »Urteilskraft und das Erhabene bei Kant: die Erweiterung der Einbildungskraft und die Aufhebung der Zeitbedingung«
- Marie-Élise Zovko, »Kant and the Role of Poetry and Play in the Cultivation of Judgment«.

U institutskom časopisu *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* objavljena su četiri članka koja obrađuju Kantovu filozofiju u odnosu prema filozofiji hrvatskih filozofa, prije svega Ruđera Boškovića:

- Genoveva Slade, »Usporedba Boškovićeve filozofije prirode s Descartesovom i Newtonovom«, 4/1–2(7–8) (1978), pp. 181–224.
- Genoveva Slade, »Boškovićeve i Kantova filozofija prirode«, 11/1–2(21–22) (1985), pp. 29–81.
- Dario Škarica, »Pojam istine u Boškovića. Bošković i Kant«, 24/1–2(47–48) (1998), pp. 79–92.
- Josip Talanga, »Marulić i Kant o problemu laži«, 16/1– 2(31–32) (1990), pp. 181–196.

U već spomenutom časopisu *Godišnjak za filozofiju*, izuzev drugog broja koji je bio u potpunosti posvećen Kantovoj filozofiji, o njemu su objavljena sljedeća četiri članka:

- Vladimir Filipović, »Kantova *Kritika čistog uma* – danas«, 1 (1983), pp. 37–57.
- Ivan Supek, »Kamo dalje od Kanta?«, 3 (1985), pp. 226–241.
- Branko Despot, »Kantov dovid u ono biti filozofije«, 8 (1990), pp. 19–23.
- Goran Gretić, »Kantovo utemeljenje slobode«, 9 (1991), pp. 222–236.

U dva zbornika čiji je izdavač Institut za filozofiju objavljena su dva teksta o Kantu: tekst Slavice Juka »Znanje i vjerovanje u Kantovoj filozofiji« objavljen je u zborniku *Filozofija i filodoksija*,⁴ a tekst Franje Zenka »Vladimir Filipović o Kantu« u zborniku *Vladimir Filipović: Život i djelo (1906 – 1984)*.⁵

Znanstvenici zaposleni na Institutu za filozofiju istraživali su filozofiju Immanuela Kanta i izvan institutskih projekata.

Vladimir Filipović napisao je predgovor »Značenje Kantove filozofije uopće i ovih dviju rasprava napose«⁶ za prijevod Kantova djela *Dvije rasprave* i predgovor »Kantova etika«⁷ za prijevod njegova djela *Kritika praktičnoga*

⁴ Slavica Juka, »Znanje i vjerovanje u Kantovoj filozofiji«, u: Mihaela Girardi-Karšulin, Stipe Kutleša (ur.), *Filozofija i filodoksija* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2004), pp. 125–144.

⁵ Franjo Zenko, »Vladimir Filipović o Kantu«, u: Erna Banić-Pajnić, Mihaela Girardi-Karšulin, Ljerka Schiffler (ur.), *Vladimir Filipović: Život i djelo (1906 – 1984)* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2008), pp. 43–53.

⁶ Vladimir Filipović, »Značenje Kantove filozofije uopće i ovih dviju rasprava napose«, u: Immanuel Kant, *Dvije rasprave*, Matica hrvatska, Zagreb, 1953, pp. 235–252.

⁷ Vladimir Filipović, »Kantova etika«, u: Immanuel Kant, *Kritika praktičnoga uma*, Kultura, Zagreb, 1956, pp. 191–216.

uma. Uz prijevod *Kritike čistoga uma* napisao je dva dodatka »Bilješka o izdanjima Kantove *Kritike čistoga uma*. Dodatak uz knjigu«⁸ i »Kratka Kantova biografija. Dodatak uz knjigu«.⁹

Srećko Kovač objavio je knjigu *Logika kao »demonstrirana doktrina«: formalna logika u Kanta i najranija recepcija njezinih aspekata u Hrvatskoj* 1992. godine.¹⁰ Ova knjiga njegova je disertacija koju je u svrhu objavljivanja modificirao i proširio.

Damir Barbarić napisao je poglavlje naslovljeno »Immanuel Kant« u knjizi *Filozofija njemačkog idealizma*.¹¹ U istoj knjizi objavljeni su njegovi prijevodi Kantovih spisa *Logika*,¹² *Prva verzija Uvoda u Kritiku snage suđenja*¹³ i *Antropologija u pragmatičkom pogledu*.¹⁴ Barbarić je unutar svoje knjige *Vježbe u filozofiji* jedno poglavlje posvetio Kantu. Nadalje napisao je više članaka i tekstova o Immanuelu Kantu.

Pavo Barišić uredio je Kantovu *Metafiziku čudoređa*¹⁵ za koju je napisao i uvodnu studiju naslovljenu »Kantova filozofija prava i kreposti«.¹⁶

Josip Talanga je zajedno s Šimunom Selakom s latinskog na hrvatski jezik preveo tri Kantova spisa objavljena u knjizi naslovljenom *Latinska djela: Nuova dilucidatio (Novo razjašnjenje prvih načela metafizičke spoznaje), Monadologia physica (Fizička monadologija) i Dissertatio (Rasprava o formi i načelima osjetilnog i razumskog svijeta)*.¹⁷ Talanga je ujedno napisao i »Uvod« ovom izdanju.¹⁸ Nadalje Josip Talanga priredio je dvojezično izdanje Kantova djela

⁸ Vladimir Filipović, »Bilješka o izdanjima Kantove *Kritike čistoga uma*. Dodatak uz knjigu«, u: Immanuel Kant, *Kritika čistoga uma*, Matica hrvatska, Zagreb, 1984, pp. 413–415.

⁹ Vladimir Filipović, »Kratka Kantova biografija. Dodatak uz knjigu«, u: Immanuel Kant, *Kritika čistoga uma*, Matica hrvatska, Zagreb, 1984, pp. 416–417.

¹⁰ Srećko Kovač, *Logika kao »demonstrirana doktrina«: formalna logika u Kanta i najranija recepcija njezinih aspekata u Hrvatskoj* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992).

¹¹ Damir Barbarić, »Immanuel Kant«, u: Damir Barbarić (ur.), *Filozofija njemačkog idealizma* (Zagreb: Školska knjiga, 1998), pp. 31–66.

¹² Immanuel Kant, *Logika*, Damir Barbarić (prev.), u: Damir Barbarić (ur.), *Filozofija njemačkog idealizma* (Zagreb: Školska knjiga, 1998), pp. 69–93.

¹³ Immanuel Kant, *Prva verzija Uvoda u Kritiku snage suđenja*, Damir Barbarić (prev.), u: Damir Barbarić (ur.), *Filozofija njemačkog idealizma* (Zagreb: Školska knjiga, 1998), pp. 95–112.

¹⁴ Immanuel Kant, *Antropologija u pragmatičkom pogledu*, Damir Barbarić (prev.), u: Damir Barbarić (ur.), *Filozofija njemačkog idealizma* (Zagreb: Školska knjiga, 1998), pp. 113–129.

¹⁵ Immanuel Kant, *Metafizika čudoređa*, Pavo Barišić (ur.) (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

¹⁶ Pavo Barišić, »Kantova filozofija prava i kreposti«, u: Immanuel Kant, *Metafizika čudoređa*, Pavo Barišić (ur.) (Zagreb: Matica hrvatska, 1999), pp. VII–XL.

¹⁷ Immanuel Kant, *Latinska djela*, Šimun Selak, Josip Talanga (prev.) (Zagreb: Hrvatski studiji, 2000).

¹⁸ Josip Talanga, »Uvod«, u: Immanuel Kant, *Latinska djela*, Šimun Selak, Josip Talanga (prev.) (Zagreb: Hrvatski studiji, 2000), pp. 11–69.

Grundlegung zur Metaphysik der Sitten (Utemeljenje metafizike ćudoređa) i napisao je uvod naslovljen »Uvod u Kantovu etiku«. ¹⁹ O Kantu je Talanga objavio i više članaka.

Franjo Zenko je u knjizi *Osvjetovljenje hrvatskog filozofskog duha* u jednom poglavlju obradio recepciju Kanta u hrvatskoj filozofiji. ²⁰

Svoj doprinos istraživanju Immanuela Kanta u Hrvatskoj dali su i Genoveva Slade, Dario Škarica, Jure Zovko i Marie-Élise Zovko koji su o njemu napisali više članaka na hrvatskom i stranim jezicima.

Iz svega navedenoga može se zaključiti su znanstvenici s Instituta za filozofiju svojim istraživanjem i prevodilačkim radom značajno pridonijeli približavanju i rasvjetljavanju Kantove filozofije u Hrvatskoj.

Ivana Skuhala Karasman

¹⁹ Immanuel Kant, djela *Grundlegung zur Metaphysik der Sitten /Utemeljenje metafizike ćudoređa*, Josip Talanga (prir.) (Zagreb: KruZak, 2016).

²⁰ Franjo Zenko, *Osvjetovljenje hrvatskog filozofskog duha* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2010), pp. 175–205.